

V I Lenin

Småborgerlig och proletär socialism

Bland de olika socialistiska läroarna dominerar nu marxismen helt och fullt i Europa, och kampen för att genomföra det socialistiska systemet förs nästan uteslutande som arbetarklassens kamp under ledning av socialdemokratiska partier. Men denna fullständiga dominans av den proletära socialismen, som grundar sig på marxismens lära, upprättades inte med en gång utan först efter en långvarig kamp mot alla möjliga föråldrade läror, den småborgerliga socialismen, anarkismen osv. För bara trettio år sedan var marxismen ännu inte förhärskande ens i Tyskland, där det egentligen var blandade, eklektiska övergångsåskådningar mellan den småborgerliga och den proletära socialismen som dominerade. I de romanska länderna, i Frankrike, i Spanien och Belgien, var det proudhonismen, blanquismen och anarkismen som var mest spridda bland avancerade arbetare, och dessa läror uttryckte uppenbart småborgarens syn och inte proletärens.

Vad är det då som har orsakat denna snabba och fullständiga seger för marxismen just under de senaste årtiondena? Riktigheten i de marxistiska åsikterna har allt mer bekräftats genom de nutida samhällenas hela ekonomiska såväl som politiska utveckling, genom hela erfarenheten av den revolutionära rörelsen och de förtryckta klassernas kamp. Småborgerlighetens förfall medförde förr eller senare ofrånkomligen att allehanda småborgerliga fördomar dog bort, medan kapitalismens utveckling och den skärpta klasskampen inom det kapitalistiska samhället på bästa sätt agiterade för den proletära socialismens idéer.

Rysslands efterblivenhet utgör den naturliga förklaringen till att olika slags föråldrade socialistiska läror är så fast rotade i vårt land. Den ryska revolutionära tankens hela historia under det senaste kvartssekleet handlar om marxismens kamp mot den småborgerliga narodistiska socialismen. Medan den ryska arbetarrörelsens snabba tillväxt och påfallande framgångar redan har gett marxismen segern även i Ryssland, så har å andra sidan utvecklingen av den otvivelaktigt revolutionära bonderörelsen – särskilt efter de berömda bondeupproren i Lillryssland 1902 – i viss mån aktiviserat den senila narodismen. Den gamla narodismen, som snyggats upp med den på modet varande europeiska opportunisten (revisionismen, bernsteinismen, kritiken av Marx), utgör de så kallade socialistrevolutionärernas hela originella ideologiska bagage. Därför intar bondefrågan den centrala platsen i marxisternas tvister med såväl de renodlade narodnikerna som socialistrevolutionärerna.

Narodismen var i viss mån en helgjutna och konsekvent lära. Den förnekade kapitalismens dominans i Ryssland; den förnekade fabriksarbetarnas roll som avancerade kämpar för hela proletariatet; den förnekade den politiska revolutionens och den borgerliga politiska frihetens betydelse; den förkunnade en direkt socialistisk omvälvning med upprinnelse i böndernas byalag med dess småbondebruk. Av denna helgjutna teori är nu bara spillror kvar, men för att medvetet kunna orientera sig i de nutida tvisterna, för att inte låta dessa tvister urarta i gräl måste man alltid minnas de allmänna och fundamentala narodistiska *rötterna* till våra socialistrevolutionärers villfarelser.

Framtidens man i Ryssland är bonden, trodde narodnikerna, och denna synpunkt var en ofrånkomlig följd av tron på byalagets socialistiska natur och misstron ifråga om kapitalismens framtid. Framtidens man i Ryssland är arbetaren, ansåg marxisterna, och den ryska kapitalismens utveckling både i jordbruket och i industrin har allt mer bekräftat deras åsikter. Arbetarrörelsen i Ryssland har idag själv tvingat alla att erkänna dess existens, och vad beträffar bonderörelsen så består än idag hela klyftan mellan narodismen och marxismen i den olika *uppfattningen* av denna rörelse. För narodnikerna är det just bonderörelsen som vederlägger marxismen; den är nämligen en rörelse för en direkt socialistisk omvälvning; den

erkänner nämligen ingen borgerlig politisk frihet; den utgår nämligen inte från stor- utan från småbruk. För narodnikerna är bonderörelsen kort sagt just den verkliga, sant och direkt socialistiska rörelsen. Den narodistiska tron på böndernas byalag och narodismens anarkistiska prägel förklarar helt och fullt varför sådana slutsatser är oundvikliga.

För marxisterna är bonderörelsen just en demokratisk men inte en socialistisk rörelse. Liksom förhållandet var i andra länder är den även i Ryssland en nödvändig följeslagare till den demokratiska revolutionen som är borgerlig till sitt samhällsekonomiska innehåll. Den riktar sig ingalunda mot det borgerliga systemets grundvalar, mot varuekonomin och kapitalet. Den riktar sig tvärtom mot de gamla, feodala, förkapitalistiska förhållandena på landsbygden och mot godsherrarnas jordägande som den främsta stöttepelaren för feodalismens alla kvarlevor. En fullständig seger för denna bonderörelse undanröjer därför inte kapitalismen utan skapar i stället ett bredare underlag för dess utveckling, påskyndar och tillspetsar den rent kapitalistiska utvecklingen. En fullständig seger för ett bondeuppror kan endast skapa ett fäste för den demokratiska borgerliga republiken, där proletariats kamp mot bourgeoisin för första gången kommer att utvecklas i sin renaste form.

Vi har alltså två motsatta ståndpunkter. Var och en som vill gå till grunden med den principiella klyftan mellan socialistrevolutionärerna och socialdemokraterna måste skaffa sig en klar uppfattning om dem. Enligt den ena uppfattningen är bonderörelsen en socialistisk och enligt den andra en demokratiskt borgerlig rörelse. Härav kan man se vilken okunnighet våra socialistrevolutionärer ger prov på när de för hundranelfte gången upprepar (se t ex nr 75 av Revoljutsionnaja Rossija) att de ortodoxa marxisterna ständigt har "ignorerat" bondefrågan. Det finns bara ett sätt att bekämpa sådan fullständig okunnighet och det är att upprepa ABC, att lägga fram de gamla konsekvent narodistiska åsikterna och för hundrade och tusende gången påpeka att den verkliga skillnaden inte består i vilja eller ovilja att räkna med bondefrågan, i att den erkänns eller ignoreras, utan i *olika bedömning* av den nutida bonderörelsen och den nutida bondefrågan i Ryssland. Den som säger att marxisterna "ignorerar" bondefrågan i Ryssland är för det första fullständigt okunnig. Alltsedan Plechanovs "Våra meningsskiljaktigheter" (som utkom för mer än tjugo år sedan) har nämligen de ryska marxisternas alla viktigaste verk framför allt just ägnats åt att klargöra det felaktiga i narodnikernas syn på den ryska bondefrågan. För det andra bevisar den som pratar om att marxisterna "ignorerar" bondefrågan att han därmed söker slingra sig undan en fullständig bedömning av den verkligt principiella meningsskiljaktigheten: Är den nutida bonderörelsen demokratiskt borgerlig eller inte? Är den objektivt riktad mot livegenskapens rester eller inte?

På den frågan har socialistrevolutionärerna aldrig gett ett klart och tydligt svar, och det kan de inte heller göra, eftersom de hopplöst irrar omkring mellan den gamla narodistiska och den nutida marxistiska synen på bondefrågan i Ryssland. När marxisterna säger att socialistrevolutionärerna intar småborgerlighetens ståndpunkt (är småborgerlighetens ideologer), är det just därför att dessa inte kan göra sig kvitt de småborgerliga illusionerna och narodismens fantasier i bedömningen av bonderörelsen.

Det är orsaken till att vi återigen måste upprepa ABC. Vad är det den nutida bonderörelsen i Ryssland strävar efter? Efter jord och frihet. Vilken betydelse kommer denna rörelses fullständiga seger att få? När friheten vunnits, kommer den att undanröja godsägarnas och ämbetsmännens välde i statsförvaltningen. När jorden vunnits, kommer den att överlämna godsägarjorden till bönderna. Kommer den mest fullständiga frihet och den mest fullständiga expropriering av godsägarna (fråntagandet av godsägarjorden) att avskaffa varuekonomin? Nej, det kommer den inte att göra. Kommer den mest fullständiga frihet och den mest fullständiga expropriering av godsägarna att avskaffa bondgårdarnas individuella bruk på byalagets jord eller den "socialiserade" jorden? Nej, det kommer den inte att göra. Kommer den mest fullständiga frihet och den mest fullständiga expropriering av godsägarna att avskaffa

den djupa klyfta som skiljer den rike bonden, som äger flera hästar och flera kor, från lantarbetaren och daglönaren, dvs klyftan mellan bondebourgeoisin och lantproletariatet? Nej, det kommer den inte att göra. Ju grundligare det högre *ståndet* (godsägarståndet) kommer att krossas och förintas, desto djupare blir i stället *klass-splittringen* mellan bourgeoisin och proletariatet. Vilken betydelse kommer ett bondeupprors fullständiga seger att objektivt få? Denna seger kommer att definitivt göra slut på livegenskapens alla kvarlevor men kommer ingalunda att göra slut på den borgerliga ekonomin, på kapitalismen och samhällets uppdelning i klasser, i rika och fattiga, i bourgeoisin och proletariatet. Varför är den nutida bonderörelsen en demokratiskt borgerlig rörelse? Därför att den avskaffar ämbetsmänna- och godsägarväldet och upprättar ett demokratiskt samhällsskick utan att förändra den borgerliga grundvalen för detta demokratiska samhälle, utan att avskaffa kapitalets herravälde. Hur bör en medveten arbetare, en socialist, ställa sig till den nuvarande bonderörelsen? Han bör stödja den och på det mest energiska sätt hjälpa bönderna, alltigenom hjälpa dem att definitivt störta både ämbetsmännens och godsägarnas välde. Men samtidigt bör han klargöra för bönderna att det inte räcker med att störta ämbetsmänna- och godsägarväldet. Under tiden som detta sker måste man förbereda sig för att tillintetgöra kapitalets makt, bourgeoisins makt, och för den skull måste man omedelbart förkunna den konsekvent socialistiska, dvs den marxistiska, läran och förena, sammansvetsa och organisera lantproletariatet för kamp mot bondebourgeoisin och hela bourgeoisin i Ryssland. Kan en medveten arbetare glömma den demokratiska kampen för den socialistiska kampens skull eller den socialistiska kampen för den demokratiska kampens skull? Nej, en medveten arbetare kallar sig socialdemokrat just därför att han insett i vilket förhållande den ena och den andra kampen står till varandra. Han vet att det inte finns någon annan väg till socialismen än genom demokrati, genom politisk frihet. Därför eftersträvar han en fullständig och konsekvent förverkligad demokrati för att uppnå slutmålet, socialismen. Varför är förhållandena olika i den demokratiska och den socialistiska kampen? Därför att arbetarna med nödvändighet kommer att ha olika bundsförvanter i den ena och i den andra kampen. Den demokratiska kampen för arbetarna tillsammans med en del av bourgeoisin, speciellt då småbourgeoisin. Den socialistiska kampen för arbetarna mot hela bourgeoisin. Kampen mot ämbetsmännen och godsägarna kan och bör föras tillsammans med alla bönder, även de välbärgade bönderna och mellanbönderna. Men kampen mot bourgeoisin, alltså även mot de välbärgade bönderna, kan man på tillförlitligt vis föra endast tillsammans med landsbygdens proletariat.

Om vi minns alla dessa elementära marxistiska sanningar, som socialistrevolutionärerna alltid föredrar att undvika att analysera, så blir det lätt för oss att bedöma deras ”senaste” invändning mot marxismen. Den lyder så här:

”Varför är det nödvändigt”, utropar. Revoljusionnaja Rossija (nr 75), ”att till en början stödja bönderna i allmänhet mot godsägaren och sedan (dvs samtidigt) stödja proletariatet mot bönderna i allmänhet i stället för att med en gång stödja proletariatet mot godsägaren och vad detta har med marxismen att göra – ja, det vete Allah allena.”

Detta är den mest primitiva, barnsligt naiva anarkismens ståndpunkt. Mänskligheten har redan länge, under många sekler och t o m årtusenden drömt om att ”med en gång” göra slut på all slags exploatering. Men dessa drömmar förblev drömmar ända tills miljoner utsugna började förena sig över hela världen för en konsekvent, ståndaktig och allsidig kamp för att förändra det kapitalistiska samhället i dess egentliga utvecklingsriktning. De socialistiska drömmarna blev till socialistisk kamp av miljoner människor först när Marx’ vetenskapliga socialism förknippade omdaningssträvandena med den kamp som förs av en bestämd klass. Utanför klasskampen är socialismen en tom fras eller naiv dröm. Men hos oss i Ryssland utspelas i vår åsyn två olika slags kamp av två olika slags samhällskrafter. Proletariatet kämpar mot bourgeoisin överallt där det finns kapitalistiska produktionsförhållanden (och de finns – till

våra socialistrevolutionärers kännedom – rentav inom böndernas byalag, dvs på den enligt deras mening helt ”socialiserade” jorden). Bönderna utgör ett skikt av små jordägare, småborgare, och kämpar mot alla rester av livegenskapen, mot ämbetsmännen och godsägarna. Endast personer, som är helt obevandrade i den politiska ekonomin och hela världens revolutionshistoria, kan undgå att urskilja dessa två olikartade sociala krig. Att blunda för skillnaden mellan dessa två krig genom att använda orden ”med en gång” innebär att sticka huvudet i busken och avstå från varje analys av verkligheten.

Socialistrevolutionärerna, som har förlorat helgjutenheten i den gamla narodismens åsikter, har rentav glömt mycket av narodnikernas egen lära. Revoljutionsnaja Rossija skriver i samma artikel: ”Genom att hjälpa bönderna att expropriera godsägarna bidrar hr Lenin omedvetet till att bygga upp en småborgerlig ekonomi på ruinerna av de redan mer eller mindre utvecklade formerna för kapitalistiskt jordbruk. Är inte detta ett steg tillbaka ur den ortodoxa marxismens synpunkt?”

Skäms, mina herrar! Ni har ju glömt er egen hr V V! Slå upp hans Kapitalismens öden, herr Nikolaj-ons Studier och andra källor till er visdom. Ni kommer då att påminna er att godsägarekonomin i Ryssland i sig förenar både kapitalistiska och feodala drag. Ni kommer då att få veta att det finns ett hushållningssystem baserat på dagsverken, vilket är en direkt kvarleva av tvångsarbetet under livegenskapen. Om ni därtill tittar i en sådan ortodox marxistisk bok som tredje bandet av Marx’ Kapitalet, så får ni där veta att dagsverkssystemet ingenstans utvecklas och inte heller kunnat utvecklas och förvandlas till kapitalistiskt jordbruk på annat sätt än genom den småborgerliga bondehushållningen. I era försök att kritisera sönder marxismen går ni alltför enkelt tillväga och tillgriper en för länge sedan avslöjad metod: ni tillskriver marxismen en karikerat förenklad syn på dagsverksstorbrukets direkta avlösning av kapitalistiskt storbruk! Godsägarnas skördar är större än böndernas och följaktligen är exproprieringen av godsägarna ett steg tillbaka, resonerar ni. Detta resonemang är värdigt en fjärdeklassgymnasist. Tänk efter, mina herrar: var det inte ”ett steg tillbaka” att avskilja den lågavkastande bondejorden från den högavkastande godsägarjorden, då livegenskapen avskaffades?

Den nutida godsägarekonomin i Ryssland förenar i sig kapitalistiska och feodala drag. Böndernas nuvarande kamp mot godsägarna är objektivt en kamp mot livegenskapens rester. Men att försöka räkna upp alla enskilda fall, att väga varje enskilt fall och med en apoteksvågs precision fastställa var exakt feodalismen slutar och den rena kapitalismen börjar, det innebär att tillskriva marxisterna sitt eget pedanteri. När vi köper någonting i handelsboden, kan vi inte räkna ut vilken del av priset som är arbetsvärde, vilken del som handelsmannen stoppar i egen ficka osv. Men betyder det, mina herrar, att arbetsvärdeteorin måste förkastas?

Den nutida godsägarekonomin förenar i sig kapitalistiska och feodala drag. Det är endast pedanter som därav kan dra slutsatsen att det är vår plikt att väga, räkna ut och registrera vilken social karaktär varje särdrag har i varje enskilt fall. Det är endast utopister som därav kan dra slutsatsen att det är ”onödigt” för oss att särskilja de två olikartade sociala krigen. Härav följer i själva verket den, endast den, slutsatsen, att vi både i vårt program och i vår taktik måste förena den rent proletära kampen mot kapitalismen med den allmänt demokratiska kampen (och den allmänna bondekampen) mot feodalismen.

Ju starkare de kapitalistiska dragen är utvecklade i den nutida halvfeodala godsägarekonomin, desto nödvändigare är det att utan dröjsmål självständigt organisera landsbygdsproletariatet, eftersom en rent kapitalistisk eller rent proletär antagonism kommer att framträda desto snabbare när något slags konfiskation äger ruin. Ju starkare de kapitalistiska dragen är i godsägarekonomin, desto snabbare kommer en demokratisk konfiskation att driva fram en verklig kamp för socialismen och desto farligare är följaktligen den falska idealisering av den

demokratiska omvälvningen som görs med hjälp av ordet ”socialisering”. Det är den slutsats som följer av blandningen av kapitalism och feodalism i godsägarekonomin.

Den rent proletära kampen bör sålunda förenas med den allmänna bondekampen, men de får inte blandas ihop. Man måste stödja den allmänt demokratiska kampen och den allmänna bondekampen, dock utan att smälta samman med denna ej klassmässiga kamp, utan att idealisera den med falska ord i stil med socialisering, utan att för ett ögonblick glömma nödvändigheten av att organisera både stads- och landsbygdsproletariatet i ett helt självständigt klassparti, det socialdemokratiska partiet. Detta parti kommer att till det yttersta stödja den mest bestämda demokrati men inte att låta sig lockas bort från den revolutionära vägen av reaktionära drömmier och experiment i ”utjämning” under varuhushållningen. Böndernas kamp mot godsägarna är nu revolutionär, konfiskationen av godsägarjorden är på nuvarande etapp av den ekonomiska och politiska utvecklingen i alla avseenden revolutionär, och denna revolutionärt demokratiska åtgärd stöder vi. Men att kalla denna åtgärd ”socialisering”, att bedra sig själv och folket beträffande möjligheten av ett ”utjämnande” nyttjande av jorden under varuhushållningen – detta är redan reaktionär småborgerlig utopi som vi överlåter åt socialistreaktionärerna att syssla med.

Proletarij nr 24, den 7 november (25 oktober) 1905

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 12, s 39-48